

Анализа

Петар ШКРБИНА

„*Interesi te se posilni od moralot*”

Обединетите нации беа формирани по Втората светска војна, како најзначајно светско политичко тело, кое со неговата декларација за основање ја определи својата улога за решавање на светските проблеми и развојот на севкупниот општествен систем. Најважни задачи во надлежност на ОН се: спречување и решавање на проблемите при воени судири меѓу државите или внатре во нив, контрола на нуклеарното вооружување, санирање на проблемите за исхрана во светот, финансиски прашања, еколошка заштита и правни прашања кои се во доменот на меѓународното право. Постои уште цела низа активности на ОН.

За да одговори на поставените задачи ОН, покрај нејзините два најважни органа, Генерално собрание и Совет за безбедност, формирале бројни агенции со точно определени надлежности, како што се, правните органи на Меѓународниот суд за правда и ад хок судовите за воени злосторства.

Врз основа на дотогашното делување и функционирање на ОН, последниве дваесет години е покрената иницијатива за реорганизација на ОН и на неговите органи. Покренатата иницијатива е последица на несоодветната улога на ОН

при спроведувањето на нејзините одлуки, како и забелешки на многу членки при донесувањето посебни одлуки, кои биле донесени под притисок на водечките земји во светот. Последните 20 години посебен проблем е тоталната неефикасност на ОН при решавањето на определени проблеми, особено вооружени судири, како и преземање многу обемни воени акции (војни) од страна на најсилните држави во светот, без одобрување од органите на ОН. Карактеристични примери за тоа се едностраните напади на САД и некои други држави (коалициони сили) врз Ирак и Авганистан, како и воздушните напади врз СР Југославија. Како по правило покритее за вакви активности се барало и се добивало со дополнителни дипломатски активности внатре во ОН, а така донесените резолуции биле плод на големи манипулации и меѓународни уцени на војнички јаките држави кон останатите членки на ОН. Слабите и мали држави немале избор, а јаките држави ги присилуваа преку други услови, како што се, сигурно снабдување со енергија и воведување протекционизам и царинска бариера.

Иницијативата за реорганизација на ОН беше покрената во 1993 г. со формирање на работна група, која до денес не даде никакви резултати. Се поставува прашањето зошто последниве месеци е интензивирани иницијативата за реорганизација на ОН? Постојат две основни причини за интензивирање на активностите за реорганизација на ОН. Првата причина е дека периодот на индустриското општество, кое најмногу се развиваше по Втората светска војна и доминираше врз светската економија, денес не е доминантно. Од 90-тите години наваму настапи период на општества на знаење и информации. Односот на т.н. сини крагни (работници) и бели крагни (стручни лица и научници) битно се промени во корист на белите крагни. Втората причина (веројатно поважна) е дека по педесет години од постоењето на биполарниот светски однос, првенствено на воени сили (САД, СССР) настапи краток период на монополарна позиција на САД, а денес зборуваме за реален однос на силите во мултиполарниот свет. Покрај враќањето на Руската Федерација како голема сила, на сцената стапија Кина, Индија, Јапонија, СР Германија, како и неколку земји од јужна Америка и Африка. Основен проблем на ОН е како да се формираат нови органи и механизми, со кои ќе се зголеми ефикасноста на ОН, односно да се почитуваат нејзините одлуки. Дополнително прашање на основниот проблем на ОН и нивната ефикасност е кои се силите кои ќе ги спроведуваат одлуките на ОН или ќе ги санкционира оние држави кои не ги почитуваат таквите одлуки.

Реорганизацијата требаше да почне со најважниот орган на ОН, Советот за безбедност. Драматичното заседавање на 62. Сесија на Генералното собрание (со последното претседаваше г. Срѓан Керим) ја покажа претседателската неефикасност на ОН. Според реорганизацијата на Советот за безбедност, требаше покрај петте постојани земји-членки со право

на вето: САД, Русија, Кина, Велика Британија и Франција и десетте непостојани членки на Советот за безбедност со двегодишен мандат, статусот со право на вето да се прошири на уште четири или пет држави. Предлогот беше тоа да бидат Германија, Јапонија, Бразил, Индија и една африканска земја. Регионалните ривалства го доведоа Генералното Собрание во пат позиција. Италија беше против Германија, Пакистан против Индија, Кина против Јапонија, а Аргентина против Бразил. Причините за ваквото ривалство не треба посебно да се елаборираат бидејќи се познати. Постои основано сомнение дека практиката за ставање вето во Советот за безбедност и во иднина ќе се злоупотребува. Со цел да се избегне расколот во ОН, Генералното Собрание едногласно донесе Резолуција за проширување на Советот за безбедност и да почне на 28.2.2009 г. Советот за безбедност е клучна институција, која би требало да биде регулатор за мирување на вооружените судири во светот и наметнување и одржување на мирот во светот. Досегашната практика покажала дека тоа тело е неправедно и неефикасно. Оваа констатација ќе ја илустрираме со

РЕОРГА ОБЕДИ

На Македонија ништо не ѝ помогна тоа што повеќе од сто земји ја признаа под уставното име, а истовремено е поставен услов за прием во НАТО и во ЕУ со промена на уставното име. Анализата на овој проблем, набљудувано преку призмата на улогата на ОН, покажува дека оваа организација функционира врз основа на интересите на моќните држави, без можност малите држави да го остварат своето право.

неколку примери, каде моќните земји ја покажуваат својата ароганција, а слабите плаќаат за воените активности (војни) против своите држави. За време на ирачката криза Ирак не испочитува седум резолуции на Советот за безбедност и доживеа две војни, вклучувајќи и уривање на државниот суверенитет. Во тоа време Израел не испочитувал 48 резолуции на Советот за безбедност, а не доживеа никакви санкции благодарение на поддршката која ја има од САД. За сегашната состојба во Иран досега Советот за безбедност донесе шест резолуции за иранската нуклеарна програма (негова забрана) и постојано е отворена опцијата

за воен напад врз Иран. Идентичен е случајот со Северна Кореја. Воздушните напади врз СР Југославија беа извршени без согласност од ОН, а завршија со донесување на Резолуцијата 1244. Некои одредби од оваа Резолуција (враќање на српската војска на границите на тогашна СР Југославија и заштита на верските објекти), никогаш не беа спроведени, со образложение дека не постојат безбедносни услови за нивно спроведување. Во тоа време, врз основа на Резолуцијата 1244, на Косово се стационираа 45.000 војници од 32 земји, членки на ОН. По потпишувањето на договорот за одбележување на границата меѓу тогашна СР Југославија и Р Македонија активностите за одбележување на границите не можеа да се извршат со објаснување дека органите на ОН-УНМИК и КФОР според Резолуцијата 1244 не се надлежни за таа акција. Не постоеше никаква причина да не се донесе нова Резолуција на Советот за безбедност, со која би се проширил мандатот на УНМИК и на КФОР, со цел да се одбележи границата. Очигледно за таква одлука не постоела желба сè додека не се оствари крајната цел за независноста на Косово. За илустрација на

неправедноста на одлуката на Советот за безбедност, односно намерно преземање на определени активности за донесување на новата резолуција за Косово, кога се работи за Македонија, ќе наведеме дека за време на вооружените судири во Хрватска и во БиХ, Советот за безбедност донесе 27 резолуции. Некои од тие резолуции се однесуваа на минорни настани или на територијални разграничувања меѓу постојните етникуми. Приемот на Македонија во ОН следуваа три години по прогласувањето на нејзината самостојност. Лисабонската декларација, која беше под влијание на Грција, го преодреди името на Македонија и тоа беше почеток на отворањето на денешните проблеми со нејзиното име. Условот за прием во ОН беше да го носиме името ПЈРМ. Индикативно е што орган како

Можно е да се формираат интернационални овластени "мировни корпорации", од кои секоја би била задолжена за некој регион во светот.

Генералното Собрание на ОН, под притисок на некои земји-членки, донесе таква неправедна одлука и одлучи да отвори преговори под свое медијаторство за конечно решавање на ова прашање. Овој факт покажува на кој начин денес функционираат ОН. На Македонија ништо не ѝ помогна тоа што повеќе од сто земји ја признаа под уставното име, а истовремено е поставен услов за прием во НАТО и во ЕУ со промена на уставното име. Анализата на овој проблем, набљудувано преку призмата на улогата на ОН, покажува дека оваа организација функционира врз основа на интересите на моќните држави, без можност малите држави да го остварат своето право.

Србија преку голема дипломатска борба оствари можност да се донесе одлука на Генералното Собрание проблемот со Косово и за неговото отцепување да се решава советодавно пред Меѓународниот суд на правдата во Хаг. Гласањето за предложената резолуција на Генералното собрание беше: 77 земји гласаа за донесување на таква резолуција, 74 беа воздржани, а 6 против. По ваквото одмерување на силите при гласањето Србија нема што сериозно да очекува. Пред истиот Суд беше поднесена тужба од БиХ против Србија за агресија на БиХ. Меѓународниот суд се прогласи за ненадлежен, што веројатно ќе биде и со српското барање за оценка на самопрогласувањето на независноста на Косово.

Со познатиот Римски договор ОН се обидоа да го регулираат прашањето за воени злосторства, кои би се случиле при разни воени интервенции. САД не го ратификуваа овој договор, туку присилија многу земји да донесат закон според кој нема да се применува член 98, со кој се ослободуваат американските војници да потпаднаат под јурисдикција на судовите во земјите каде е извршено воено злосторство. Ова претставува уште еден пораз за ОН.

Декларацијата на ОН за спречување на емисија на штетни гасови и негово ограничување, позната под името Декларацијата од Кјото (Јапонија), САД не сакаа да ја ратификуваат со образложение дека со тоа ќе се забави економскиот раст на САД. Спроведувањето на наведената декларација за заштита на човековата околина и влијанието врз климатските промени предизвика дополнителни трошоци во производните процеси.

Едно од клучните прашања е кои сили ќе ги спроведуваат одлуките на ОН. Денес постои идеја да се создадат сили од доброволни платеници, организирани од приватни корпорации, кои би воделе војни и би го наметнале мирот од страна на ОН, врз основа на договорен паричен надоместок. Можно е да се формираат интернационални овластени "мировни корпорации", од кои секоја би била задолжена за некој регион во светот. Суштината на оваа идеја е во прашање зашто мирот не би се исплатувал. Реорганизацијата на ОН со нови и усогласени решенија е комплексно прашање. Договорот за нови овластувања на ОН ќе биде тежок процес и прашање е дали до него воопшто може да се дојде или, пак, ОН ќе остане еден светски симболичен правен систем.

НИЗАЦИЈА НА НЕТИТЕ НАЦИИ

